

Święty Roman Melodos

KONTAKION NA ŚWIĘTO „SPOTKANIA PANA” – „OFIAROWANIA JEZUSA W ŚWIĄTYNI JEROZOLIMSKIEJ”

(*Contacium in Hypapante Domini*, CPG 7570; hymn 14)

WSTĘP

Niniejszy przekład jest tłumaczeniem kontakionu św. Romana Melodosa¹ na święto „Spotkania Pana”, czyli w tradycji łacińskiej: „Ofiarowania Jezusa w Świątyni Jerozolimskiej” (por. Łk 2, 22-38)². Kontakion opatrzony jest tytułem: „W miesiącu lutym, drugiego dnia. Ton I. Kontakion na Spotkanie Pana naszego Jezusa Chrystusa, mający ponadto akrostych: «To pieśń Romana»”³.

¹ Wykaz wydań krytycznych i przekładów zob. Bibliografia. Na temat życia i dzieł św. Roma, zob. G. Cammelli, *Romano il Melode. Inni*, Firenze 1930, 11-79; E. Mioni, *Romano il Melode*, Torino 1937; G. Zuntz, *Probleme des Romanos-Textes*, „Byzantion” 34 (1964) 469-534; AP 509-530; C.A. Trypanis, *The Metres of Romanos*, „Byzantion” 36 (1966) 560-623; K. Mitsakis, *The language of Romanos the Melodist*, München 1967; E. Salvaneschi, *Adattamento interlinguistico come mezzo espressivo in Romano Melode*, „Atti e Memorie dell’Accademia Toscana La Colombaria” 39 (1974) 21-68; J. Grosdidier de Matons, *Romanos le Mélode et les origines de la poésie religieuse à Byzance*, Paris 1977; B. Altaner, *Patrologia*, Casale Monferrato 1981⁷, 569-570; S. Zincone, *Romano il Melode*, DPAC II 3031-3032; S. Zincone, *Romano il Melodo*, NDPAC 4602-4604; B. Degórski, *La Madonna presso la Croce secondo il „Contacium II pro Passione Domini” di Romano il Melode*, „La Sapienza della Croce” 6 (1991) 37-51; tenże, *Maryja – Matka Odkupiciela – w poezji św. Romana Słodkopiewcy*, w: *Matka Odkupiciela*, red. K. Wieliczko, Lublin 2006, 71-86; V. Mangogna, *Introduzione*, w: *Romano il Melode, Kontakia*, vol. 1, Collana di Testi Patristici 197, Roma 2007, 5-30.

² Odnośnie do egzegezy patrystycznej tego tekstu biblijnego por. dla przykładu: A. de Groot, *Die schmerzhaft Mutter und Gefährtin des göttlichen Erlösers in der Weissagung Simeons (Lk 2, 35). Eine biblisch-theologische Studie*, Kaldenkirchen 1957; M. Alonso, *La espada de Simeón (Lc 2, 35a) en la exégesis de los Padres*, w: *Acta Congressus Mariologici-Mariani, Rep. Dominicana 1965*, IV, Roma 1967, 175-272; R. Gauthier, *Saint Joseph d’après deux séries d’homélies latines du VIe siècle sur S. Matthieu (le pseudo-Chrysostome et le pseudo-Origène)*, „Estudios Josefinos” 25 (1971) 161-182; G. Mercier, *Saint Joseph dans les commentaires bibliques et les homéliaires du IXe siècle*, „Estudios Josefinos” 25 (1971) 220-261; J.F. Coakley, *The Old Man Simeon (Luke 2, 25) in SyriacTradition*, OCP 47 (1981) 189-212.

³ Romanus Melodus, *In Hypapante Domini*, titulus, ed. G. Cammelli: *Romano il Melode. Inni*, s. 128: „Μηνὶ Φεβρουαρίῳ δευτέρᾳ. ἤχος α΄. Κοντάκιον εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φέρον ἀκροστιχίδα τὴν δὲ Τοῦτο Ῥωμανοῦ τὸ ἔπος”.

Św. Roman Melodos był jednym z największych hymnografów starożytności chrześcijańskiej. Przyszedł na świat ok. roku 490 w syryjskiej Emesie⁴ (dzisiejsze Homs; Hims), w rodzinie żydowskiej. Związany był z kościołem św. Anastazji w Bejrucie⁵, a pod koniec panowania cesarza Anastazjusza I⁶ (491-518) przeniósł się do kościoła *Hagia Sophia*⁷ w Konstantynopolu⁸. Zmarł ok. roku 560; wiemy, że miało to miejsce przed zgonem cesarza Justyniana († 565), a po roku 555⁹.

⁴ Por. A. Di Berardino, *Emesa. I. Città*, NDPAC I 1646-1647; B. Bagatti, *Emesa. II. Archeologia*, NDPAC I 1647-1648.

⁵ Już w I w. Bejrut został podniesiony do rangi kolonii rzymskiej i otrzymał nazwę *Colonia Iulia Augusta Felix Berytus* (por. *Corpus Inscriptionum Latinarum* III 165; „L'Année épigraphique” [1950], 230 oraz [1994], 1773). Od III w. w Bejrucie istniała sławna „Szkoła Prawa”, która współzawodniczyła ze szkołami Aten, Aleksandrii i Cezarei Palestyńskiej. Szkoła w Bejrucie przyczyniła się walcnie do zebrania materiału dotyczącego prawa rzymskiego, wykorzystując prace takich sławnych jurystów rzymskich, jak książę prawników – Papinian (*Aemilius Papinianus*) i Ulpian Domicjusz (*Gnaeus Domitius Annius Ulpianus*). W 531 r., za panowania cesarza Justyniana I (527-565), w których to czasach działał także św. Roman Melodos, szkoła z Bejrutu została wybrana do przygotowania *Corpus iuris civilis* (czyli: *Corpus iuris Iustinianum*). Niestety, w roku 551 Bejrut został zniszczony przez silne trzęsienie ziemi, a sama „Szkoła” została przeniesiona do pobliskiego Sydonu.

⁶ Odnośnie do cesarza Anastazjusza I, por. na przykład: C. Capizzi, *L'imperatore Anastasio I (491-518). Studio sulla sua vita, la sua opera e la sua personalità*, OCA 184, Roma 1969; P. Charanis, *Church and State in the Late Roman Empire: The Religious Policy of Anastasius I, 491-518*, Thessalonica 1974²; B.B. Прибыловский, *К вопросу о налоговой реформе императора Анастасия I*, „Византийский временник” 46 (1986) 189-198; P. Coyne, *De laude Anastasii Imperatoris*, Lewiston ME 1991; A.D. Lee, *Anastasius*, w: *The Cambridge Ancient History*, ed. A. Cameron et alii, XIV, Cambridge 2000, 52-62; L.-M. Günther, *Anastasius*, w: *Die römischen Kaiser. 55 historische Portraits von Caesar bis Iustinian*, hrsg. M. Clauss, München 2001², 418-424 i 475; G. Tate, *Justinien, L'épopée de l'Empire d'Orient*, Fayard 2004; A. De Nicola, *Anastasio imperatore*, NDPAC I 276-277; F.K. Haarer, *Anastasius I. Politics and Empire in the Late Roman World*, Arca 46, Cambridge 2006; M. Meier, *Staurotheis di' hemas – Der Aufstand gegen Anastasios im Jahr 512*, „Millennium” 4 (2007) 157-237; B. Croke, *Poetry and Propaganda: Anastasius I as Pompey*, GRBS 48 (2008) 447-466; M. Meier, *Anastasios I. Die Entstehung des Byzantinischen Reiches*, Stuttgart 2009; Н.Н. Селезнев, *Царствование императора Анастасия по „Благословенному собранию” ал-Макинаибнал-'Амида*, „Религиоведение” 1 (2013) 50-59.

⁷ Bazylika Mądrości Bożej (Ναὸς τῆς Ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας). W czasach św. Hieronima była znana jako „Wielki Kościół” (Μεγάλη Ἐκκλησία lub po łacinie: *Magna Ecclesia*). Otwarcie jej nastąpiło 15 lutego 360 r. przez biskupa ariańskiego Eudoksjusza z Antiochii. Pobudowana została w pobliżu pałacu cesarskiego. Kościół został zaprojektowany jako tradycyjna bazylika łacińska z galeriami i kolumnadą oraz z drewnianym dachem. Wejście do bazyliki poprzedzało podwójne atrium. Por. E. Kleinbauer – A. White – H. Matthews, *Hagia Sophia*, London 2004; M.L. Fobelli, *Un tempio per Giustiniano. Santa Sofia di Costantinopoli e la Descrizione di Paolo Silenziario*, Viella 2005.

⁸ Konstantynopol (Constantinopolis; Κωνσταντινούπολις) lub Nowy Rzym (Nova Roma; Νέα Ρώμη). Oficjalny akt fundacji Konstantynopola miał miejsce 11 maja 330 r. Według tradycji sam cesarz Konstantyn Wielki, *Pontifex Maximus*, wyznaczył granice murów miasta, tzw. *pomerium*, i oficjalnie nazwał je „Nowym Rzymem”. Odnośnie do Konstantynopola, por. I. Dujčev, *Constantinopoli (Istanbul). I. Città*, NDPAC I 1227-1234.

⁹ Por. Degórski, *La Madonna*, s. 37-38.

Św. Roman Melodos ułożył wiele hymnów sakralnych zwanych „kontakionami”¹⁰. Posiadamy ich około stu, lecz nie wszystkie są autentyczne. Naukowcy zastanawiają się nad pochodzeniem kontakionów jako takich. Można je uważać niewątpliwie za metryczną homilię złożoną z 18-24 zwrotek zwanych „troparionami” (lub „troparami”)¹¹, które posiadają to samo metrum i których „hirmos”¹² (pierwszy z nich) jest wzorem dla pozostałych. Każdy troparion kończy się refrenem (ἔφύμιον; od ἐφύμνω = „śpiewam, powtarzając”, „śpiewam wkoło”). Zwrotki hymnów są powiązane akrostychem, który z zasady podaje imię autora, a niekiedy także treść samego utworu (w tłumaczonym przez nas utworze akrostych, jak powiedzieliśmy, brzmi: „To pieśń Romana”¹³).

Metryka hymnów starochrześcijańskich nie ma żadnego związku z klasyczną poezją grecką, która jest sylabiczna i toniczna. Sposób śpiewania hymnu jest podany w napisie, w którym określony jest tak zwany „głos”, czyli „ton”, „echos” (w naszym hymnie czytamy: „Głos pierwszy”¹⁴).

Hymn składa się z tytułu napisanego prozą, z trzech wstępów i z osiemnastu troparionów. Wstępy są zaproszeniem do chwalby, do uwielbiania Pana i kończą się refrenem (ἔφύμιον) powtarzanym na końcu każdego troparionu:

Wstęp I: „Chór aniołów niech zadziwi się cudem, a my – śmiertelni – naszymi głosami wznosmy hymn, widząc niewysłowione znizienie się do nas Boga. Tego bowiem, przed którym drżą moce niebios, teraz starzec dzierży w ramionach: tego, który sam jeden jest miłośnikiem ludzi”¹⁵.

Wstęp II: „Ty, który dla nas ciało z Dziewicy wzięłeś i jako dziecko byłeś niesiony w ramionach starca, podnieś autorytet naszych wiernych królów. Wzmocnij ich Twoją siłą, o Słowo; rozraduj ich pobożne królestwo, o ty, który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi”¹⁶.

Wstęp III: „Ty, któryś łono dziewicze uświęcił poprzez Twoje narodzenie i ręce Symeona pobłogosławiłeś, jak na to zasługiwał, przybiegając także

¹⁰ Liczba mnoga od „kontakion” w języku greckim to: „kontakia”. W artykule odmienniamy to słowo zgodnie z zasadami polskiej deklinacji (liczba pojedyncza: „kontakion; liczba mnoga: „kontakiony”).

¹¹ W Polsce spotykamy wśród kręgów związanych z obrządkiem bizantyńsko-słowiańskim słowo „tropar”, które pochodzi od staro-cerkiewno-słowiańskiego «tropar».

¹² Odnosnie do hirmosu, por. Jurewicz, s. 83-84.

¹³ Romanus Melodus, *In Hypapante Domini*, titulus, ed. Cammelli, s. 128: „Τοῦτο Ῥωμανοῦ τὸ ἔπος”.

¹⁴ Tamże: „ἦχος α”.

¹⁵ Tamże I 1-11, ed. Cammelli, s. 128: „Χορὸς ἀγγελικὸς | ἐκκλητήτεσθω τὸ θαῦμα, | βροτοὶ δὲ ταῖς φωναῖς | ἀνακράζωμεν ὕμνον | ὀρῶντες τὴν ἄφατον | τοῦ Θεοῦ συγκατάβασιν· | ὄν γὰρ τρέμουσι | τῶν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις, | νῦν γηράλαιαι | ἐπαγκαλιζονται χεῖρες, | τὸν μόνον φιλόανθρωπον”.

¹⁶ Tamże II 12-22, ed. Cammelli, s. 128: „Ὁ σάρκα δι’ ἡμᾶς | ἐκ παρθένου φορέσας | καὶ βρέφος βασταχθεῖς | ἐν ἀγκάλαις πρεσβύτου, | τὸ κέρασ ἀνύψωσον | τῶν πιστῶν βασιλέων ἡμῶν τούτους κράτουνον | ἐν τῇ δυνάμει σου, Λόγε· | τούτων εὐφρανον | τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν, | ὁ μόνος φιλόανθρωπος”.

teraz, zbawiłeś nas, Chryste Boże. Daj pokój miastu zagrożonemu wojną i umocnij królów, których umiłowales, o ty, który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi¹⁷.

Pierwsze dwa wstępy mają jednakową budowę metryczną, w której przeważają krótkie wersety z proparoksytonami i paroksytonami. Nie ma w ogóle oksytonów. Zauważamy tylko jedną główną pauzę metryczną, która dzieli całość na dwie części, z których pierwsza jest podzielona na dwie części, a druga stanowi jedność.

Także trzeci wstęp jest misternie i harmonijnie zbudowany. Posiada on jednak dłuższe wiersze, z których jeden ma dziewięć, a drugi dziesięć zgłosek. W tym trzecim wstępie, w przeciwieństwie do dwóch poprzednich, nie ma paroksytonów, ale są w nim oksytony i proparoksytony. Trzeci wstęp, podobnie jak dwa pierwsze, dzieli na dwie części jedna główna pauza metryczna; pierwsza część jest podzielona, a druga stanowi jedność.

Także hirmos jest bardzo bogaty i harmonijnie ułożony, z licznymi proparoksytonami. Nie posiada natomiast w ogóle oksytonów. Przeważają w nim wiersze ośmio- i siedmiozgłoskowe. Dzieli go na trzy odcinki metryczne dwie zasadnicze pauzy: po wierszach 7 i 15. Pierwszy i trzeci odcinek nie posiada podziału, a drugi dzieli się na dwie części.

Treść wszystkich trzech wstępów wprowadza w tematykę samego kontakionu. Pierwszy nawołuje i zachęca wiernych do rozważania tajemnicy Ofiarowania Pańskiego, a drugi i trzeci wyraża tę tajemnicę w formie modlitewnej.

Św. Roman Melodos, posługując się szatą poetycką, której patos może być skuteczniejszy od zwykłego, napisanego prozą traktatu teologicznego, wyraża w *Contactium in Hypapante Domini* głębokie prawdy dogmatyczne i moralne, wynikające ze zbawczego posłannictwa Odkupiciela i zjednoczonej z Nim Jego Matki Maryi. W ten sposób hymn nabiera szczególnego znaczenia dogmatyczno-soteriologiczno-mariologicznego. Chrystus w sposób wolny i doskonały dokonuje zbawienia. To zbawienie zostało zapoczątkowane przez wcielenie, a przypieczętowane prawdziwą śmiercią krzyżową i zmartwychwstaniem Chrystusa. W ten sposób Święty Poeta odrzuca wszelaką postać doketyzmu, monarchianizmu i modalizmu. W rzeczy bowiem samej, prawdziwa ofiara Chrystusa, czyli śmierć w rzeczywistym ciele ludzkim, była konieczna, aby wszechświat i ludzie odzyskali utracone przez pierwszych rodziców zbawienie. Ich bowiem sprzeniewierzenie się godziło nie tylko w Boga Ojca, lecz także w Chrystusa – lekarza obecnego wraz z Ojcem i Duchem Świętym już w Starym Zakonie. Roman poświadcza więc tradycję patrystyczną, według której Odkupiciel zbawił tylko to, co sam na siebie przyjął (*quod non est adsumptum, non est salvatum* [względnie: *sanatum*]).

Hymn posiada więc ważne znaczenie chrystologiczne, ale także mariologiczne, gdyż podkreśla podstawowe prawdy dotyczące Maryi: jej Boże Macierzyństwo, dzie-

¹⁷ Tamże III 23-33, ed. Cammelli, s. 128-130: „Ὁ μήτραν παρθενικὴν | ἀγιάσας τῷ τόκῳ σου | καὶ χεῖρας τοῦ Συμεὼν | εὐλόγησας, ὡς ἔπρεπε, | προφθάσας καὶ νῦν | ἔσωσας ἡμᾶς, Χριστὲ ὁ Θεός· | ἀλλ' εἰρήνευσον | ἐν πολέμοις τὸ πολίτευμα | καὶ κραταίωσον | βασιλείας οὐδὲ ἡγάπησας, | ὁ μόνος φιλόανθρωπος”.

wictwo zachowane po porodzie, wstawiennictwo u Boga za nami, nierozłączne działanie z Synem w dziele Odkupienia. Wyjaśniając ponadto Łk 2, 35, św. Roman wpisuje się w poczet tych wschodnich Ojców Kościoła, którzy nauczą, iż Maryja podczas krzyżowania swego Syna straciła w Niego wiarę, wątpiąc w Jego zmartwychwstanie. Z zasady tylko Orygenes¹⁸, św. Bazyl Wielki¹⁹ i św. Cyryl Aleksandryjski²⁰ są uważani za głosicieli tego przekonania²¹. Opierając się jednak na rozważanym hymnie, możemy zaliczyć do nich także św. Romana²².

Contacium in Hypapante Domini ma bardziej postać opowiadania niż dialogu pomiędzy jego bohaterami. Wypowiedzi poszczególnych osób następują bowiem po sobie bez dialogowego powiązania. Przyczyny takiego stanu rzeczy należy prawdopodobnie szukać w chęci św. Romana Melodosa, by uwypuklić przedstawiane prawdy dogmatyczne i przeciwstawić je heretyckim błędom. Poprzez słowa wypowiadane przez poszczególne osoby hymnu przemawia do nas sam św. Roman – przedstawiciel czasów wielkiego cesarza Justyniana I²³, który tu i ówdzie

¹⁸ Odnośnie do Orygenes, por. dla przykładu: H. Urs von Balthasar, *Origen, Spirit and Fire: A Thematic Anthology of His Writings*, Washington DC 1984; G. Sfameni Gasparro, *Origene e la tradizione origeniana in Occidente: letture storico-religiose*, Roma 1998; W. Rowan, *Origen: Between Orthodoxy and Heresy*, w: *Origeniana Septima*, ed. W.A. Bienert – U. Kuhneweg, Leuven 1999, 3-14; *Origene. Dizionario: la cultura, il pensiero, le opere*, ed. A. Monaci Castagno, Roma 2000; *Origene maestro di vita spirituale*, ed. L.F. Pizzolato – M. Rizzi, Milano 2001; F. Cocchini, *Origene – Teologo esegeta per una identità cristiana*, Bologna 2006; Th.P. Scheck, *Origen and the History of Justification: The Legacy of Origen's Commentary on Romans*, Notre Dame IN 2008; P. Martens, *Origen and Scripture: The Contours of the Exegetical Life*, Oxford 2012.

¹⁹ Odnośnie do św. Bazylego Wielkiego, por. dla przykładu: W.-D. Hauschild, *Basilios von Caesarea*, TRE V 301-313; Ph. Rousseau, *Basil of Caesarea*, Berkeley 1994; J. Gribomont, *Basilio di Cesarea di Cappadocia*, NDPAC I 724-731; S. Hildebrand, *The Trinitarian Theology of Basil of Caesarea*, Washington D.C. 2007.

²⁰ Odnośnie do św. Cyryla Aleksandryjskiego, por. dla przykładu: E.R. Hardy, *Cyrillus von Alexandrien*, TRE VIII 254-260; H.J. Vogt, *Kyrillos, Patriarch von Alexandria (412-444)*, w: *Lexikon des Mittelalters*, V, München – Zürich 1991, 1599-1600; B. Ketterm, *Kyrillos, Patriarch von Alexandrien*, BBKL IV 876-887; J.A. McGuckin, *St. Cyril of Alexandria: the Christological Controversy: its History, Theology, and Texts*, Crestwood NY, 2004; S. Wessel, *Cyril of Alexandria and the Nestorian Controversy: The Making of a Saint and a Heretic*, Oxford 2004; E. Artemi, *The rejection of the term Theotokos by Nestorius Constantinople and the refutation of his teaching by Cyril of Alexandria*, Oxford 2011.

²¹ Por. na przykład G.I. Söll, *Maria, madre di Gesù*, DPAC II 2106; M. Maritano, *Maria, madre di Gesù*, NDPAC II 3035-3044.

²² Św. Roman wyraża to samo przekonanie także w *Contacium II pro Passione Domini* (tekst krytyczny grecki i przekład włoski w: Cammelli, *Romano il Melode*, s. 336-361). Por. Degórski, *La Madonna*, s. 37-51; tenże, *Maryja – Matka Odkupiciela*, s. 71-86.

²³ Odnośnie do cesarza Justyniana I i jego czasów, por. dla przykładu: P.N. Ure, *Justinian and his Age*, Harmondsworth 1951; P. Dixon, *The Glittering Horn: Secret Memoirs of the Court of Justinian*, London 1958; B. Rubin, *Das Zeitalter Iustinians*, Berlin 1960; R. Bonini, *Introduzione allo studio dell'età giustiniana*, Bologna 1977; J. Moorhead, *Justinian*, London 1994; *Justinian Era. The Cambridge Ancient History*, ed. A. Cameron et al., Cambridge 2000²; M. Melluso, *La schiavitù in età giustiniana*, Paris 2000; *Chiesa e impero. Da Augusto a Giustiniano*, ed. E. dal Covolo – R. Uglione, Biblioteca di Scienze Religiose 170, Roma 2001; M. Meier, *Das andere*

używa także słów zaczerpniętych z jego edyktów zwróconych przeciwko błędno-
wiercom²⁴.

WYDANIA TEKSTU

- J.-B. Pitra: Parisiis 1876, *Analecta Sacra*, I, 27-36.
 G. Cammelli: Firenze 1930, *Romano il Melode. Inni*, s. 128-154.
 D. Casagrande: Romae 1974, *Enchiridion Marianum biblicum patristicum*,
 s. 1111-1113.
 P. Mass – C.A. Trypanis: Oxford 1963, (przedruk: New York 1997), *Sancti Romani
 Melodi Cantica. Cantica genuina*, s. 26-34

PRZEKŁADY

Francuskie:

- J. Grosdidier de Matons, Paris 1965, *Romanos le Mélode. Hymnes*, t. 2, SCh 110,
 s. 162-197.

Łacińskie:

- D. Casagrande, Romae 1974, *Enchiridion Marianum biblicum patristicum*,
 s. 1111-1113.

Włoskie:

- G. Cammelli, Firenze 1930, *Romano il Melode. Inni*, s. 129-155.
 U. Trombi, Roma 2007, *Romano il Melode, Kontakia / I. Introduzione di V. Mangogna, Traduzione e note di U. Trombi, Collana di Testi Patristici 197*, s. 160-167.

BIBLIOGRAFIA

Wydania dzieł Romana Melodosa: Najpełniejsze wydanie krytyczne wszystkich św. Romana Melodosa, zarówno autentycznych, jak i wątpliwych, zawierają publikacje: *Sancti Romani Melodi Cantica. Cantica genuina*, ed. P. Mass – C.A. Trypanis, Oxford 1963 (przedruk: New York 1997); *Sancti Romani Melodi Cantica. Cantica dubia*, ed. P. Mass – C.A. Trypanis, Berlin 1970. Posiadamy także częściowe wydania poezji św. Romana, wśród których najważniejszymi są następujące: J.B. Pitra [ed.], *Analecta Sacra*, I, Parisiis 1876, 1-241 (29 hymnów); J.-B. Pitra [ed.], *S. Romanus veterum melodorum princeps*, Romae 1888 (3 nowe hymny); G. Cammelli [ed.], *Romano il Zeitalter Justinians. Kontingenz Erfahrung und Kontingenzbewältigung im 6. Jahrhundert n. Chr.*, Göttingen 2003; G. Luchetti, *Contributi di Diritto Giustiniano*, Milano 2004; M. Meier, *Justinian. Herrschaft, Reich, und Religion*, München 2004; J.A. Evans, *The Emperor Justinian and the Byzantine Empire*, Westport CT 2005; *The Cambridge Companion to the Age of Justinian*, ed. M. Maas, Cambridge 2005; P. Sarris, *Economy and society in the age of Justinian*, Cambridge 2006; M. Meier, *Giustiniano*, Bologna 2007.

²⁴ Por. P. Maas, *Die Chronologie der Hymnen des Romanos*, ByZ 15 (1906) 13-44; Cammelli, *Romano il Melode*, s. 126.

Melode. Inni, Firenze 1930 (8 hymnów oraz ich włoskie tłumaczenie); N.B. Tomadakis [ed.], I, Ateny 1952 (14 hymnów), II, Ateny 1954 (14 hymnów), III, Ateny 1957 (8 hymnów), IV, Ateny 1959-1961 (13 hymnów); J. Grosdidier de Matons [ed.], *Romanos le Mélode. Hymnes*, t. 1: *Ancien Testament (1-8)*, SCh 99, Paris 1964, t. 2: *Nouveau Testament (9-20)*, SCh 110, Paris 1965, t. 3: *Nouveau Testament (21-31)*, SCh 114, Paris 1965, t. 4: *Nouveau Testament (32-45)*, SCh 128, Paris 1967, t. 5: *Nouveau Testament (46-50) et Hymnes de circonstance (51-56)*, SCh 283, Paris 1981; D. Casagrande [ed.], *Enchiridion Marianum biblicum patristicum*, Romae 1974, 1108-1115; R. Maisano [ed.], *Romano il Melodo. Cantici*, Classici greci – Autori della tarda grecità e dell'età bizantina, I-II, Torino 2002.

Przekłady dzieł Romana Melodosa: **Angielskie:** M. Carpenter, *Kontakia of Romanos, Byzantine Melodist*, I: *On the Person of Christ*, Columbia 1970; M. Carpenter, *Kontakia of Romanos, Byzantine Melodist*, II: *On Christian Life*, Columbia 1973; J.H. Barkhuizen, *Romanos the Melodist: „On Adam and Eve and the Nativity”*. *Introduction with annotated Translation*, „Acta Patristica et Byzantina” 19 (2008) 1-22. **Francuskie:** R.R. Khawam, *Romanos le Mélode. Le Christ Rédempteur. Célébration liturgique*, Paris 1956; R.R. Khawam, *Hymne sur la résurrection*, w: *Le grec chrétien*, Paris 1965, 175-185; J. Grosdidier de Matons [ed.], *Romanos le Mélode. Hymnes*, t. 1: *Ancien Testament (1-8)*, SCh 99, Paris 1964, t. 2: *Nouveau Testament (9-20)*, SCh 110, Paris 1965, t. 3: *Nouveau Testament (21-31)*, SCh 114, Paris 1965, t. 4: *Nouveau Testament (32-45)*, SCh 128, Paris 1967, t. 5: *Nouveau Testament (46-50) et Hymnes de circonstance (51-56)*, SCh 283, Paris 1981. **Niemieckie:** G.H. Bultmann, *Romanus der Melode. Festgesänge*, Zürich – München – Paderborn – Wien 1960; J. Koder [ed.], *Romanos der Melode. Hymnen des orthodoxen Kirchenjahre: Mit der Seele Augen saher er deines Lichtes Zeichen Herr*, Wien 1996 (19 hymnów). **Polskie:** M. Bednarz [ed.], *Hymnos Akathistos*, w: *Niepokalana. Hymn Akatyst. O matko kocham Cię, Niepokalana*, Kraków 1937, 20-53; M. Bednarz [ed.], *Roman Melodos. Akatyst*, Warszawa 1991⁴; W. Kania [ed.], *Hymn Akathistos*, Głos tradycji 3, Tarnów 1982; Roman Melodos, *Modlitwa do Chrystusa i jego Matki*, w: *Literatura bizantyńska*, wybór tekstów, układ i tłum. J. Birkenmajer, Wielka literatura powszechna Trzaski, Everta i Michalskiego, Antologia VI/2, Warszawa 1933, 853-854; Roman Melodos, *Pieśń o Bożym Narodzeniu*, w: *Literatura bizantyńska*, wybór tekstów, układ i tłum. J. Birkenmajer, Wielka literatura powszechna Trzaski, Everta i Michalskiego, Antologia VI/2, Warszawa 1933, 706; Roman Melodos, *Modlitwa do Chrystusa i jego Matki*, tłum. J. Birkenmajer, w: AP 514-516; Roman Melodos, *Pieśń o Bożym Narodzeniu*, tłum. J. Birkenmajer, w: AP 513-514; Roman Melodos, *Hymny* (wybór), w: *Muza Chrześcijańska*, III: *Poezja grecka i bizantyńska*, red. M. Starowieyski, OŻ 12, Kraków 1985, 164-174; Roman Melodos, *Hymn na Boże Narodzenie*, tłum. M. Starowieyski, w: *Muza chrześcijańska. Poezja grecka od II do XV wieku*, red. M. Starowieyski, OŻ 19, Kraków 2014, 183-190; Roman Melodos, *Hymn na Boże Narodzenie* (fragment), tłum. J. Birkenmajer, w: *Muza chrześcijańska. Poezja grecka od II do XV wieku*, red. M. Starowieyski, OŻ 19, Kraków 2014, 190; Roman Melodos, *Hymn o ofierze Abrahama*, tłum. K. Bardski,

w: *Muza chrześcijańska. Poezja grecka od II do XV wieku*, red. M. Starowieyski, OŻ 19, Kraków 2014, 191-199; Roman Melodos, *Maryja pod krzyżem*, tłum. W. Kania, w: *Muza chrześcijańska. Poezja grecka od II do XV wieku*, red. M. Starowieyski, OŻ 19, Kraków 2014, 199-205; Roman Melodos, *Hymn o Zmartwychwstaniu*, tłum. M. Starowieyski, w: *Muza chrześcijańska. Poezja grecka od II do XV wieku*, red. M. Starowieyski, OŻ 19, Kraków 2014, 205-210; Roman Melodos, *Modlitwa*, tłum. A. Szastyńska-Siemion – J. Danielewicz, w: *Muza chrześcijańska. Poezja grecka od II do XV wieku*, red. M. Starowieyski, OŻ 19, Kraków 2014, 210-215; M. Starowieyski [ed.], Roman Melodos, *Hymn o Zmartwychwstaniu*, TP 18 IV (1976); M. Starowieyski [ed.], Roman Melodos, *Hymn na Boże Narodzenie*, TP 24-31 XII (1978); M. Starowieyski – W. Kania [ed.], *Św. Roman Piewca, Hymn na Boże Narodzenie, Hymn Akathistos*, w: Sz. Pieszczocho, *Patrologia, II: Ojcowie mówią*, Gniezno 1994, 236-238; P.-P Verbraken – M. Starowieyski [ed.], *Św. Roman Melodos, Hymn na Boże Narodzenie*, w: *Ojcowie Kościoła. Panorama patrystyczna*, Warszawa 1991, 196-202.

Rosyjskie: Кондаки и икосы св. Романа Сладкопевца, tłum. С. Цветкова, Moskwa 1881; Плач пресвятыя Богородицы при кресте, Moskwa 1891, 1909²; Песни св. Романа Сладкопевца на страстную седмицу, tłum. С. Цветкова, Moskwa 1900; Кондак или песнь на рождество Христово, tłum. П. Мироносицкий, Petersburg 1912; Кондак или песнь на святую пасху, tłum. П. Мироносицкий, Petersburg 1913; Кондак на неделю ваий, tłum. П. Мироносицкий, Petersburg 1914; Кондак на святую пятидесятницу, tłum. П. Мироносицкий, Petersburg 1914; Л.А. Фрейберг [ed.], *Памятники византийской литературы IV-IX веков*. Moskwa 1968, 209-214; На Иуду Предателя. Гимн. О жизни монашеской. От берегов Босфора до берегов Евфрата, tłum. С.С. Аверинцев, Moskwa 1987, 252-262; Роман Сладкопевец, *Кондак Иосифу Праведному*, tłum. В.В. Василик, „Вестник древней истории” [bez podania rocznika] (2008) nr 4, 260-277.

Rumuńskie: Sfântul Roman Melodul, *Imne teologice*, tłum. A. Prelipcean – A. Iorga, Iași 2012; Sfântul Roman Melodul, *Imnele Sfintei Scripturi*, tłum. A. Prelipcean – A. Iorga, Iași 2012.

Włoskie: G. Cammelli [ed.], *Romano il Melode. Inni*, Firenze 1930 (8 hymnów); G. Gharib [ed.], *Romano il Melode. Inni*, Letture cristiane delle origini, Testi 13, Roma 1981 (63 hymny); R. Maisano [ed.], *Cantici di Romano il Melodo*, I-II, Torino 2002 (59 hymnów oraz w dodatku – 33 stichery na Boże Narodzenie i „Akatyst”); Romano il Melode, *Kontakia*, vol. 1-2, Introduzione di V. Mangogna. Traduzione e note di U. Trombi, Collana di Testi Patristici 197-198, Roma 2007 (57 hymnów oraz w dodatku – „Akatyst”).

Opracowania: J.-B. Pitra, *Hymnographie de l'Église Grecque*, Rome 1867; tenże, *Analecta Sacra Spicilegio Solesmensi parata*, I, Parisiis 1876; W. Christ – M. Parinikas, *Anthologia Graeca Carminum Christianorum*, Leipzig 1871; E. Bouvy, *Poètes et mélodes. Étude sur les origines du rythme tonique dans l'hymnographie de l'Église grecque*, Nîmes 1886; K. Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, München 1897, 665-671; A. de Novgorod, *Le livre du pèlerin*, Genève 1889; K. Krumbacher, *Studien zu Romanos*, München 1899; tenże, *Umarbeitungen bei Ro-*

manos, München 1899; R. Bousquet, *Le culte de saint Romanos le Mélode dans l'Église grecque et l'Église arménienne*, EO 3 (1899-1900) 339-342; K. Dieterich, *Byzantinische Charakterköpfe*, Leipzig 1909, 92-104; N. Turchi, *La civiltà bizantina*, Torino 1915, 167-181; E. Amann, *Romanos le Mélode*, DThC XIII/2, 2895-2898; O. Bardenheuer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V, Freiburg im Breisgau 1932, 159-165; E. Mioni, *Romano il Melode. Saggio critico e dieci inni inediti*, Torino 1937; C. Chevalier, *Mariologie de Romanos, le roi des mélodes*, RSR 28 (1938) 48-71; E.J. Wellesz, *Melito's „Homily on the Passion”. An Investigation into the Sources of Byzantine Hymnographie*, JTS 44 (1943) 41-52; I.-H. Dalmais, *L'apport des l'Église syriennes à l'hymnographie chrétiennes*, OrSyr 2 (1957) 243-260; E.J. Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford 1961²; G. Zuntz, *Probleme des Romanos-Textes*, „Byzantion” 34 (1964) 469-534; tenže, *The Romanos Papyrus*, JTS 16 (1965) 463-468; AP 509-530; E. Catafygiotu Topping, *St. Romanos. Ikon of a Poet*, GOTR 12 (1966) 92-111; C.A. Trypanis, *The Metres of Romanos*, „Byzantion” 36 (1966) 560-623; K. Mitsakis, *The language of Romanos the Melodist*, München 1967; D. Stiernon, *Romano il Melode*, BS XI 319-323; I.-H. Dalmais, *Imagerie syrienne et symbolisme hellénique dans les hymnes bibliques de Romanos le Mélode*, StPatr 11 (1972) 22-26; E. Salvaneschi, *Adattamento interlinguistico come mezzo espressivo in Romano Melode*, „Atti e Memorie dell'Accademia Toscana La Colombaria” 39 (1974) 21-68; J. Grosdidier de Matons, *Romanos le Mélode et les origines de la poésie religieuse à Byzance*, Paris 1977; tenže, *Kontakion et Canon. Piété populaire et liturgie officielle à Byzance*, „Augustinianum” 20 (1980) 191-203; tenže, *Liturgie et hymnographie: Kontakion et Canon*, DOP 34-35 (1980-1981) 31-43; B. Altaner, *Patrologia*, Casale Monferrato 1981⁷, 569-570; J. Grosdidier de Matons, *Tradition et nouveauté dans la poésie byzantine*, BAGB 33 (1981) 64-80; E. Follieri, *La catechesi ecclesiologica di Romano il Melode. Ecclesiologia e catechesi patristica*, Biblioteca di scienze religiose 46, Roma 1982; J. Koder, *Kontakion und politischer Vers*, JÖB 33 (1983) 45-56; H. Hunger, *Romano il Melode – poeta, predicatore, retore – e il suo pubblico*, „Römische Historische Mitteilungen” 25 (1983) 305-332; S. Zincone, *Romano il Melode*, DPAC II 3031-3032; W.L. Petersen, *The Diatessaron and Ephrem Syrus as Sources of Romanos the Melodist*, CSCO 475, Subs. 74, Louvain 1985; J.H. Barkhuizen, *Narrative Apostrophe in the Kontakia of Romanos the Melodist with Special Reference to his Hymn on Judas*, AC 29 (1986) 19-27; tenže, *Narrative. The Speaker in the Hymns of Romanos the Melodist*, „Ἐκκλησιαστικὸς Φῶρος” 68-69 (1986-1987) 102-111; M. Arranz, *Romanos le Mélode*, DSp XIII 898-908; S.S. Averincev, *L'anima e lo specchio. L'universo della poetica bizantina*, Bologna 1988; J.H. Barkhuizen, *Association of Ideas as a Principle of Composition in Romanos*, „Helleniká” 39 (1988) 18-24; H. Hunger, *Das Lebenspendende Wasser. Romanos Melodos, Kontakion 9 (Oxf. = 19 SC): Jesus und die Samariterin*, JÖB 38 (1988) 125-157; J.H. Barkhuizen, *Romanos Melodos and the Composition of his Hymns: Prooimion and Final Strophe*, „Helleniká” 40 (1989) 62-77; tenže, *Romanos Melodos, On the Temptation of Joseph: a Study on his Use of Imagery*, „Acta Patristica et Byzantina” 1 (1990) 1-31; C.A. Trypanis, *La poesia bi-*

zantina. *Dalla Fondazione di Costantinopoli alla fine della Turcocrazia*, Milano 1990 (spec. 60-63); B. Degórski, *La Madonna presso la Croce secondo il „Contacium II pro Passione Domini” di Romano il Melode*, „La Sapienza della Croce” 6 (1991) 37-51; J. Koder, *Romanos Melodos*, w: *Marienlexikon*, hrsg. R. Bäumer – L. Scheffczyk, V, St. Ottilien 1993, 538nn.; L. van Rompay, *Romanos le Mélode, un poète syrien à Constantinople*, w: *Early Christian Poetry*, Supplements to Vigiliae Christianae 22, Leiden 1993, 283-296; J. Koder, *Justinians Sieg über Salomon*, w: *Θυμίαμα στη μνήμη της Λασκαρίνας Μπούρα*, Αθηνά 1994, 135-142; A. Louth, *Introduction to St. Romanos the Melodist. On the Life of Christ: Kontakion*, London 1995; R.J. Schork, *Sacred Song from the Byzantine Pulpit. Romanos the Melodist*, Gainesville 1995; H. Hunger, *Additamenta zu Romanos Melodos*, w: *Synodia. Studia... A. Garzya*, ed. U. Criscuolo – R. Maisano, Napoli 1997, 443-457; W. Sowa, *Św. Romanos Melodos – „Hymnos Akathistos”*. *Bizantyńska muzyka i poezja liturgiczna*, VoxP 17 (1997) t. 32-33, 323-342; J. Koder, *Romanos Melodos und sein Publikum: Überlegungen zur Beeinflussung des kirchlichen Auditoriums durch das Kontakion*, „Anzeiger der philol.-historische Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften” 134/1 (1997-1999) 63-94; H. Hunger, *Der Refrain in den Kontakia des Romanos Melodos. Vielfalt in der Einheit*, w: *Lesarten. Festschrift... A. Kambylis*, hrsg. I. Vassis – G.S. Henrich – D.R. Reinsch, Berlin – New York 1998, 53-60; S. Zincone, *Romanus des Melode*, TRE XXIX 396-399; S. Brock, *From Ephraem to Romanos. Interactions between Syriac and Greek in late Antiquity*, Aldershot 1999; H. Hunger, *Romanos Melodos. Überlegungen zum Ort und zur Art des Vortrages seiner Hymnen. Mit anschließender kurzer Strukturanalyse eines Kontakions (O 19. SC 35 = Maria unter dem Kreuz)*, ByZ 92 (1999) 1-9; J. Koder, *Romanos Melodos*, w: *La théologie byzantine*, éd. G. Conticello, I, Paris 2000; F. Conca, *Il linguaggio classic nella poesia religiosa bizantina*, „Rendiconti dell’Istituto Lombardo” 135/2 (2001) 235-246; *Cantici di Romano il Melodo*, ed. R. Maisano, I-II, Torino 2002; R. Maisano, *Rispondenze formali tra proemio, strofe e ritornello nei Cantici di Romano il Melodo*, „Studi sull’Oriente cristiano” 6 (2002) 77-100; *tenze, Funzione letteraria delle citazioni bibliche nelle preghiere dei contaci di Romano il Melodo*, w: „Ad contemplandum sapientiam”. *Studi di filologia letteratura storia in memoria di Sandro Leanza*, Soveria Mannelli 2004, 369-377; K. Alveteg, *In Silence We Speak: Romanos Melodos and Mary at the Cross*, StPatr 42 (2006) 179-284; T. Arentzen, *‘Kom og ta del!’ – Romanos’ Julehymne og dens liturgiske kontekst*, „Norsk Teologisk Tidsskrift” 107 (2006) 122-137; B. Degórski, *Maryja – Matka Odkupiciela – w poezji św. Romana Słodkopiewcy*, w: *Matka Odkupiciela*, red. K. Wieliczko, Lublin 2006, 71-86; D. Krueger, *Romanos the Melodist and the Christian Self in Early Byzantium*, w: *Proceedings of the 21st International Congress of Byzantine Studies, London, 2006*, I: *Plenary Papers*, ed. E. Jeffreys, Aldershot 2006, 247-266; R. Maisano, *Le fonti patristiche greche di Romano il Melodo*, „Nέα Ἡμέρα” 3 (2006) 89-113; L. Mari Peltomaa, *Herodias in the Poetry of Romanos the Melodist*, JÖB 56 (2006) 79-99; S. Zincone, *Romano il Melodo*, NDPAC III 4602-4604; L.R. Cresci, *Analisi di alcune strutture compositive di Romano il Melodo*,

„Koinonia” 30-31 (2006-2007) 169-175; E. Kochlamazashvili – A. Gambashidze, *Romanos Melodosos sašobao kontakionis žveli kartuli targmani*, w: *Bizantinistika sakartveloši*, Tbilisi 2007, 356-360; R. Maisano, *La croce nei contaci di Romano il Melodo*, w: *La Croce. Iconografia e interpretazione (secoli I-inizio XVI). Atti del convegno internazionale di studi (Napoli, 6-11 dicembre 1999)*, ed. B. Ulianich, III, Napoli 2007, 75-87; R. Maisano, *Spunti di esegesi biblica tra Romano il Melodo e Gregorio Magno*, w: *Byzantina Mediterranea. Festschrift für Johannes Koder zum 65. Geburtstag*, hrsg. K. Belke – E. Kislinger – A. Külzer – M.A. Stassinopoulou, Köln – Weimar 2007, 399-406; V. Mangogna, *Introduzione*, w: *Romano il Melode, Kontakia*, vol. 1, Collana di Testi Patristici 197, Roma 2007, 5-30; A.M. Taragna, *Il sorriso di Gesù. Una nota sui contaci di Romano il Melodo*, w: *Riso e comicità nel cristianesimo antico. Atti del Convegno di Torino, 14-16 febbraio 2005, e altri studi*, ed. C. Mazzucco, Alessandria 2007, 779-791; P. Argárate, „Tu vedi e stringi colui che i cherubini non possono guardare”. *La Madre di Dio nei „Kontakia di Natale” di Romano il Melode*, w: *Motivi e forme della poesia cristiana antica tra Scrittura e tradizione classica. XXXVI Incontro di studiosi dell’antichità cristiana, Roma, 3-5 maggio 2007*, SEA 108, Roma 2008, 807-820; L.R. Cresci, *Il rapporto tra efimnio e strofe nei Contaci di Romano il Melodo*, w: *Motivi e forme della poesia cristiana antica tra Scrittura e tradizione classica. XXXVI Incontro di studiosi dell’antichità cristiana, Roma, 3-5 maggio 2007*, SEA 108, Roma 2008, 795-805; Romanos the Melodist, ‘*On Adam and Eve and the Nativity*’, Introduction with annotated Translation J.H. Barkhuizen, „*Acta Patristica et Byzantina*” 19 (2008) 1-22; L.M. Peltomaa, *Roles and Functions of Mary in the Hymnography of Romanos Melodos*, *StPatr* 44 (2010) 487-499; A. Prelipcean, *Sfântul Roman Melodul – inmografatul desăvârșit al ortodoxiei*, „*Studii Teologice*” 7/2 (2011) 59-105; L.M. Peltomaa, *The Portrayal of the Wife of Potiphar by Romanos Melodos*, w: *ΔΩΡΟΝ ΠΟΛΙΤΙΟΙΚΙΑΩΝ: Studies in Honour of Jan Olof Rosenqvist*, ed. D. Searby – E. Balicka Witakowska – J. Heldt, Acta Universitatis Upsaliensis. *Studia Byzantina Upsaliensia* 12, Uppsala 2012, 185-196; Th. Arentzen, „*Your virginity shines*” – *The Attraction of the Virgin in the „Annunciation Hymn” by Romanos*, *StPatr* 68 (16) (2013) 125-132; tenże, *Virginity Recast: Romanos and the Mother of God*, Lund 2014 (Dissertatio); U. Holmsgaard Eriksen, *Drama in the Kontakia of Romanos the Melodist: A Narratological Analysis of Four Kontakia*, Aarhus 2014 (Dissertatio); Th. Arentzen, *Kjødets teologi – Romanos Meloden*, w: *Gud er alltid større. Kirkefedrenes teologiske språk*, ed. P. Solberg – S. Kristiansen, Oslo 2015, 223-239; B. Degórski, *Maryja w kontakionie św. Romana Słodkopiewcy na Ofiarowanie Pana Jezusa w świątyni*, w: *Milosierdzie, Kościół, Maryja. W holdzie Ojcu Profesorowi Zachariaszowi Jabłońskiemu, Paulinowi, Człowiekowi Kościoła, oddanemu Maryi*, Jasna Góra – Kraków – Szydłówek 2016, 63-81; A. Prelipcean, *Tipologia Vechiului Testament în condacele lui Roman Melodul și Canonul cel Mare al lui Andrei Criteanul*, *Studia Oecumenica* 10, Sibiu – Cluj – Napoca 2016, 260-302.

PRZEKŁAD*

W miesiącu lutym, drugiego dnia. Ton I. Kontakion na Spotkanie Pana naszego Jezusa Chrystusa, mający ponadto akrostych: „To pieśń Romana”.

Wstęp I: Chór aniołów | niech zadziwi się cudem, | a my – śmiertelni – [naszymi] głosami | wznosmy hymn, | ⁵ widząc niewysłowione | zniżenie się do nas Boga. | Tego bowiem, przed którym drżą | moce niebios, | teraz starzec | ¹⁰ dzierży w ramionach: | tego, który sam jeden jest miłośnikiem ludzi.

Wstęp II: Ty, który dla nas ciało | z Dziewicy wzięłeś | i jako dziecko byłeś niesiony | ¹⁵ w ramionach starca, | podnieś autorytet | naszych wiernych królów. | Wzmocnij ich | Twoją siłą, o Słowo; | ²⁰ rozraduj ich | pobożne królestwo, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi²⁵.

Wstęp III: Ty, któryś łono dziewicze | uświęcił poprzez Twoje narodzenie | ²⁵ i ręce Symeona | pobłogosławiłeś, jak na to zasługiwał, | przybiegając także teraz | zbawiłeś nas, Chryste Boże. | Daj pokój | ³⁰ miastu zagrożonemu wojną | i umocnij | królów, których umiłowaleś, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi²⁶.

1. Przybiegnijmy do Bogurodzicy, | ³⁵ chcąc | widzieć jej Syna | niesionego do Symeona: tego, którego z nieba | bezcieleśni [aniołowie] widząc, | ⁴⁰ zdziwili się, mówiąc: | „Przedziwne [rzeczy] widzimy | teraz i niewiarygodne, | niepojęte, niewypowiedziane: | ten bowiem, który Adama | ⁴⁵ stworzył, | niesiony jest w ramionach jak niemowlę; | nieskończony jest zawarty | w ramionach starca; | ten, który w łonie | ⁵⁰ nieograniczonym | przebywa swojego Ojca, | ze swej woli jest ograniczony | w ciele, nie w bóstwie, | ten, który sam jeden jest miłośnikiem ludzi”²⁷.

* Przekładu dokonano z języka greckiego na podstawie wydania krytycznego: G. Cammelli: *Romano il Melode. Inni*, Firenze 1930, 128-154.

²⁵ Pierwsze dwa wstępy mają jednakową budowę metryczną, w której przeważają krótkie wersy z proparoksytonami i paroksytonami. Nie ma w ogóle oksytonów. Zauważamy tylko jedną główną pauzę metryczną, która dzieli całość na dwie części, z których pierwsza jest podzielona na dwie części, a druga stanowi jedność.

²⁶ Także trzeci wstęp jest misternie i harmonijnie zbudowany. Posiada on jednak dłuższe wersze, z których jeden ma dziewięć, a drugi dziesięć zgłosek. W tym trzecim wstępie, w przeciwieństwie do dwóch poprzednich, nie ma paroksytonów, lecz jedynie oksytony i proparoksytony. Trzeci wstęp, podobnie jak dwa pierwsze, dzieli na dwie części jedna główna pauza metryczna; pierwsza część jest podzielona, a druga stanowi jedność. Treść wszystkich trzech wstępów wprowadza w tematykę samego kontakionu. Pierwszy nawołuje i zachęca wiernych do rozważania tajemnicy Ofiarowania Pańskiego, a drugi i trzeci wyraża tę tajemnicę w formie modlitewnej.

²⁷ Także hirmos jest bardzo bogaty i harmonijnie ułożony, z licznymi proparoksytonami. Nie posiada natomiast w ogóle oksytonów. Przeważają w nim wersze ośmio- i siedmiozłogkowe.

2. ⁵⁵ Gdy zaś tak przemówili, | niewidzialnie | uwielbili Pana, | ludzi zaś uznali za szczęśliwych, | gdyż ten, który na ramionach | ⁶⁰ jest niesiony Cherubimów (por. Iz 37, 14-16; Ps 80, 2), | z nimi mieszka; | gdyż mieszkańcom ziemi | ukazał się [jako] dostępny | ten, który jest niedostępny aniołom; | ⁶⁵ gdyż ten, który podtrzymuje | i strzeże | wszystkich rzeczy jako stwórca, | ten, który nadaje kształt dzieciom | w łonach matek, | ⁷⁰ nie zmieniając się, stał się | z Dziewicy dzieckiem, | a pozostał nieoddzielony | od Ojca i Ducha, | on, który wraz z nimi nie ma początku, | ⁷⁵ ten, który sam jeden jest miłośnikiem ludzi.

3. Podczas gdy aniołowie śpiewali hymny | Miłującemu ludzi, | a Maryja kroczyła, | niosąc go w ramionach | ⁸⁰ i zastanawiała się, | jak stała się matką²⁸ | i pozostała dziewicą, | poznając, że ponadnaturalny | był [jej] poród, | ⁸⁵ bała się i drżała; | sama w sobie zaś | rozważając, | tak mówiła: | „Jakież imię, mój synu, | ⁹⁰ znajdę dla ciebie? | Jeśli bowiem, [zgodnie z tym,] jak cię widzę, | nazwę cię człowiekiem, | [to jednak] jesteś wyższy od człowieka, | [ty,] który moje dziewictwo | ⁹⁵ zachowałeś nietknięte, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi.

4. Nazwę cię doskonałym człowiekiem? | Wiem jednak | o boskim twoim poczęciu, | ¹⁰⁰ nigdy bowiem żaden człowiek | bez pożycia | i nasienia nie został poczęty | jak ty, [o] Bezgrzeszny! | Jeśli nazwę cię Bogiem, | ¹⁰⁵ dziwię się, widząc cię | całkowicie do mnie podobnym, | nie masz bowiem niczego, | co różniłoby się | od tego, co jest w ludziach, | ¹¹⁰ nawet jeśli bez grzechu | zostałeś poczęty i porodzony. | Będę cię karmiła mlekiem, | czy będę cię wychwalała? | Wszystkie bowiem rzeczy ciebie [jako] Boga | ¹¹⁵ ponadczasowego głoszą, | nawet jeśli stałeś się człowiekiem, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi”.

5. Tak był wprowadzony Pan, | niesiony | ¹²⁰ wraz z darami ofiarnymi | w świątyni, jak jest napisane (por. Kpł 12, 6. 8; Łk 2, 2. 4); | jego z ramion | matki otrzymał | szczęśliwy Symeon. | ¹²⁵ Radość i bojaźń | poruszały Sprawiedliwego. | Oczyma bowiem duszy | archaniołów | i aniołów | ¹³⁰ widział zastępy | ze strachem obecne | i wysławiające Chrystusa. | A błagając | w swym umyśle, | ¹³⁵ wołał: „Ty mnie strzeż, | aby nie spalił mnie | ogień Bóstwa, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi.

6. Teraz czuję się silny, [ja] nędzny, | ¹⁴⁰ gdyż zobaczyłem Twoje | zbawienie, Panie. | Ciebie – doskonałe odbicie | niezbadanej | ojcowskiej hipostazy; |

Dziela go na trzy odcinki metryczne dwie zasadnicze pauzy: po wierszach 7 i 15. Pierwszy i trzeci odcinek nie posiada podziału, a drugi dzieli się na dwie części.

²⁸ Odnośnie do Bożego macierzyństwa Maryi i użytego na jego wyrażenie słowa Θεοτόκος, por. dla przykładu: B. Degórski, *Boże Macierzyństwo Maryi a Sobór Efeski i Chalcedoński*, DPa 2 (1989) 5-16; McGuckin, *St. Cyril of Alexandria: the Christological Controversy*, passim; E. Peretto, *Theotokos*, NDPAC III 5346-5347; M.-A. Zentler, *Königsmutter – Gottesmutter: Zu den altägyptischen Hintergründen der Theotókos in der Koptischen Kirche*, w: *Bibel, Byzanz und Christlicher Orient. Festschrift für Stephen Gerö zum 65. Geburtstag*, Orientalia Lovaniensia Analecta 187, Leuven 2011, 231-238; E. Artemi, *The rejection of the term Theotokos by Nestorius Constantinople and the refutation of his teaching by Cyril of Alexandria*, „Γρηγόριος Παλαμάς” [bez podania rocznika] (2012) nr 845, 153-177.

¹⁴⁵ Ciebie – niedoścignione źródło światłości, | pieczęć Bóstwa, | niezmiennie-
go; | Ciebie – blasku chwały, | który oświeca | ¹⁵⁰ ludzkie | dusze w prawdzie; |
Ciebie, który istniejesz przed wiekami | i stworzyłeś wszechświat, | jesteś bo-
wiem światłem, które błyszczy w oddali, | ¹⁵⁵ światłem Twojego Ojca, | niepo-
mieszanym, nieogarnionym | i niepojętym, | nawet jeśli stałeś się człowiekiem,
| [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi²⁹.

7. ¹⁶⁰ O dobry i miłujący ludzi, | ty Abła | ofiary kiedyś przyjąłeś | i te in-
nych twoich sprawiedliwych; | komu żertwę | ¹⁶⁵ i całopalenia | ofiarujesz, [o]
Cały Święty? | Że nikogo większego od siebie | nie masz, wiem, | Niepojęty
Panie, | ¹⁷⁰ gdyż twój Ojciec | według istoty | ciebie nie przewyższa, | gdyż
[jako] jemu współistotny | i współwieczny istniejesz. | ¹⁷⁵ Aby jednak ukazać,
| że prawdziwie | jesteś [tym], kim się narodziłeś, | jako stróż twojego prawa |
przyniosłeś żertwę, | ¹⁸⁰ [ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi³⁰.

8. Istniejesz [jako] wielki i chwalebny, | którego zrodził | w sposób niewy-
powiedzialny Najwyższy, | Synu Maryi Cały Święty, | ¹⁸⁵ gdyż tylko o tobie
mówię, | [że jesteś] widzialny i niewidzialny, | dostępny i niedostępny, | we-
dług natury – Syn Boga; | ciebie [jako] przedwiecznego | ¹⁹⁰ i znam, i wierzę.
| Wyznaję zaś | także, iż ponadnaturalnie | tyś Synem Dziewicy. | Dlatego to
ośmielał się | ¹⁹⁵ jak lampę cię trzymać. | Każdy bowiem niosący | lampę spo-
śród ludzi | jest oświetlany, nie palony. | Oświeć więc mnie, | ²⁰⁰ o Niespalającą
się Lampo, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi³¹.

9. Słyszac to, stanęła | i oniemiała | Dziewica Przczysta. | ²⁰⁵ Przemówił
do niej Starzec: „Wszyscy prorocy | głosili twojego Syna, | któregoś porodzi-
ła bez nasienia. | O tobie zaś Prorok | ²¹⁰ przepowiedział | i ogłosił dziw, | że
bramą | zamkniętą | jesteś, Bogurodzico. | ²¹⁵ Przez Ciebie bowiem i wszedł, |
i wyszedł Władca, | i nie została otwarta | czy zniszczona | brama Twojej czys-
tości (por. Ez 44, 2), | ²²⁰ przez którą tylko przeszedł | i zachował nietkniętą |
[ten, który] sam jeden jest miłośnikiem ludzi.

²⁹ Określenia te wspaniale ukazują prawdziwe bóstwo Chrystusa, który jest współistotny Ojcu. Świadczy o tym także zakończenie tej szóstej strofy, które przedstawia Chrystusa jako Ojcowską światłość. Te boskie przymioty Syna trwają także i teraz, gdy stał się człowiekiem.

³⁰ Siódma strofa hymnu dalej uwypukla boską naturę Chrystusa, równą całkowicie Ojcu. Czyni to, stwierdzając, że już sprawiedliwi Starego Zakonu składali Chrystusowi ofiary jako Bogu. Jakże więc teraz, podczas ofiarowania w świątyni – dziwi się Autor – sam Pan, cały święty, przynosi żertwy i całopalenia Bogu?! Chrystus przecież nie ma nikogo wyższego od siebie, sam jest Bogiem, Panem, z którym nikt nie może się porównać. Jest on równy Ojcu, posiada z nim tę samą istotę (istota Ojca nie jest wyższa od istoty Syna). Syn jest współistotny Ojcu i jak On – jest odwieczny: bez początku w czasie i przestrzeni. Chrystus jednak składa za siebie przewidzianą Prawem ofiarę, aby ukazać, że jest także prawdziwym człowiekiem.

³¹ Ósma strofa hymnu opiewa dwie natury Chrystusa: naturę boską i naturę ludzką, wskazując na przymioty boskie (w przypadku natury boskiej) i ludzkie (jeśli chodzi o naturę ludzką Syna Bożego). Starzec Symeon, jak sam stwierdza, trzyma Dziecię Jezus w ramionach jak gorącą lampę. Człowiek, który niesie płonąca lampę, otrzymuje od niej światło, które jednak go nie parzy, stąd ten końcowy okrzyk Symeona skierowany do odwiecznej światłości, do światłości świata – Chrystusa: „Oświeć więc mnie, Niespalająca się Lampo!”

10. Teraz wszystko ci przedstawię | i ci przepowiem, | ²²⁵ Cała święta, Niepokalana: | dla upadku bowiem i zmartwychwstania | leży twój Syn (por. Łk 2, 34) – | życie i zmartwychwstanie, | i odkupienie wszystkich. | ²³⁰ Nie [po to,] aby jedni upadli, | inni zaś powstali, | ukazał się Pan, | gdyż nie cieszy się | [ten, który jest] cały miłosierny, | ²³⁵ z upadku ludzi, | ani nie przyszedł, | aby upadli ci, którzy stoją, | lecz tych, którzy upadli, | chcąc raczej podnieść, | ²⁴⁰ przyszedł, | aby wybawić od śmierci | własne stworzenie, | [ten, który] sam jeden jest miłośnikiem ludzi.

11. Ten sposób upadku | ²⁴⁵ i powstania | został ustanowiony dla sprawiedliwych | w blasku łaski: z powodu grzechu | ci, którzy stoją, upadają (por. 1 Kor 10, 12) | ²⁵⁰ i jawią się umarłymi, | ale z powodu sprawiedliwości | i wiary powstają | i ożywają przez łaskę, | i są usuwane, | ²⁵⁵ i upadają | wady ciała, | dusza natomiast jaśnieje | z powodu Bożych cnót. | Gdy bowiem doskonale | ²⁶⁰ upada lubieżność, | powstaje mądrość. | Tak niweczy zło, | tak zaś podnosi dobro | [ten, który] sam jeden jest miłośnikiem ludzi.

12. ²⁶⁵ Ożywiony przez Chrystusa | przepowiem ci | to, co stanie się | znakiem sprzeciwu (por. Łk 2, 34): | będzie tym znakiem | ²⁷⁰ krzyż, który wzniosą | Chrystusowi nieprawi. | Jedni Ukrzyżowanego | ogłoszą Bogiem, | inni przeciwnie zaś – człowiekiem, | ²⁷⁵ i bezbożne, | i pobożne | głosząc nauki: | jedni [za] niebiańskie | będą uważali [jego] ciało, | ²⁸⁰ inni za ducha; | jeszcze inni | ciało z ciebie [wzięte będą uważali za] pozbawione duszy, | a drudzy – za mające duszę, | [uznają] naturę, w którą przyodział się | ²⁸⁵ [ten, który] sam jeden jest miłośnikiem ludzi³².

³² Wykluczając te błędne poglądy chrystologiczne, św. Roman ukazuje prawdę o wcieleniu rozumianym jako odkupieńczy czyn dokonany po to, aby mogła się spełnić jego zbawcza męka, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Chrystus, będąc prawdziwie Bogiem, ze względu na to odkupieńcze wydarzenie, świadomie zstąpił z nieba, wcielając się w łonie Najświętszej Dziewicy. Teraz natomiast cierpi w takim samym ciele, jakie posiada każdy z ludzi i w sposób wolny zbawia nas właśnie dzięki ludzkiemu ciału (por. także Romanus Melodus, *Contacium II pro Passione Domini* 6, 128-129, ed. Cammelli, s. 344-345: „ἐν ταύτῃ οὖν πάσχω, | ἐν ταύτῃ σώζω”). Melodos podkreśla prawdziwość wcielenia i śmierci Jezusa Chrystusa, a tym samym jego zbawczego dzieła; wyklucza jakikolwiek doketyzm, monarchianizm, czy modalizm. Autor wyklucza także błędną naukę chrystologiczną Apolinarego z Laodycei i jego zwolenników – apolinarystów. Utrzymywali oni, że Chrystus jako człowiek nie posiada rozumnej duszy, gdyż Słowo Boże (odwieczny i równy Ojcu Λόγος) podczas wcielenia zastąpił w duszy Jezusa (ψυχή) jej wyższą, godniejszą, rozumną część (νοῦς; *intellectus*). Tak więc, według tej koncepcji człowieczeństwo Jezusa nie byłoby pełne, gdyż brakowało mu rozumnej duszy, brakowało mu ludzkiego rozumu, którego wszystkie zdolności zostały zastąpione przez boski Λόγος! Jezus byłby tylko nierozumnym, cielesnym stworzeniem poruszającym się przez Λόγος, który w nim myśli, podejmuje decyzje, kocha, pragnie itp. Wykluczając jednak doskonałą naturę ludzką (ciało, dusza i rozumny duch) w Chrystusie, zaprzecza się odkupieńczemu dziełu Pana, gdyż zgodnie z powszechnym przekonaniem Ojców Kościoła – to tylko zostało odkupione, co zostało przyjęte podczas wcielenia przez Boży Λόγος (chodzi tu o znaną zasadę teologiczną czasów patrystycznych: *quod non est adsumptum, non est salvatum* [względnie: *sanatum*]). Odnośnie do tego *adagium* dogmatycznego Ojców Kościoła, por. A. Grillmeier, *Quod non assumptum – non salvatum*, LThK VIII 954-956). Jeśli zaś nie przyjąłby on naszej rozumnej

13. Tak wielka zaś tajemnica | będzie negowana | tak, iż w Twoim umyśle | zrodzi się wątpliwość. | ²⁹⁰ Gdy bowiem zobaczysz | przybitego do krzyża

duszy (νοῦς; *intellectus*), to wówczas ta najważniejsza sfera duchowa człowieka nie zostałaby odkupiona, a więc właściwie nie zostalibyśmy zbawieni! Odnośnie do nauki Ojców Kościoła co do wagi wcielenia, por dla przykładu.: J.-P. Audet, *L'annonce à Marie*, RB 63 (1956) 346-374; D. Fernández, *Marie, Sainte Vierge. La spiritualité mariale chez les Pères de l'Eglise*, DS^p X 423-440; I. Ortiz de Urbina, *Annuntiatio a Patribus declarata*, w: *Maria in S. Scriptura. Acta Congressus Mariologici-Mariani*, IV, Roma 1967, 129-136; B. Degórski, *Tajemnica wcielenia w komentarzach patrystycznych do „Skladu Apostolskiego”*, VoxP 20 (2000) t. 38-39, 341-366; Ch. Uhrig, „*Und das Wort ist Fleisch geworden*”. *Zur Rezeption von Joh 1, 14a und zur Theologie der Fleischwerdung in der griechischen vornizänischen Patristik*, Münsterische Beiträge zur Theologie 63, Münster 2004; B. Degórski, *Tajemnica wcielenia w komentarzach św. Quodvultdeusa z Kartaginy do „Skladu Apostolskiego”*, w: *Wizja pedagogiczna Jana Pawła II dla współczesnej edukacji*, red. M. Włosiński, Włocławek 2009, 85-91; W. von Heyden, *Doketismus und Inkarnation. Die Entstehung zweier gegensätzlicher Modelle von Christologie*, Tübingen 2014. Odnośnie do doketyzmu, por.: A. Jülicher, Δοκηταί, RE V/1 1268; P. Weigandt, *Der Doketismus im Urchristentum und in der theologischen Entwicklung des zweiten Jahrhunderts*, Heidelberg 1961 (Dissertatio); A. Orbe, *Cristologia gnóstica*, Madrid 1976; A. Grillmeier, *Gesù il Cristo nella fede della Chiesa*, I, Brescia 1982, 244-260; E. Yamauchi, *The Crucifixion and Docetic Christology*, „*Concordia Theological Quarterly*” 46 (1982) 1-20; N. Brox, *Doketismus, eine Problemanzeige*, ZACH 95 (1984), 301-314; J.W. McCant, *The Gospel of Peter: Docetism Reconsidered*, NTS 30 (1984) 258-273; B. Studer, *Docetismo*, DPAC I 1001; tenże, *Docetismo*, NDPAC I 1465-1466; tenże, *Dio salvatore nei Padri della Chiesa. Trinità-cristologia*, Roma 1986, 267-268, 274 i 291; U.B. Müller, *Die Menschwerdung des Gottessohnes. Frühchristliche Inkarnationsvorstellungen und die Anfänge des Doketismus*, Stuttgarter Bibelstudien 140, Stuttgart 1990; B. Walker, *Gnosis. Vom Wissen göttlicher Geheimnisse*, München 1992; A.K.M. Adam, *Docetism, Kasemann, and Christology*, SJT 49 (1996) 391-410; D.D. Hannah, *The Ascension of Isaiah and Docetic Christology*, VigCh 53 (1999) 165-196; W. Uebele, „*Viele Verführer sind in die Welt ausgegangen*”. *Die Gegner in den Briefen des Ignatius von Antiochien und in den Johannesbriefen*, Beiträge zur Wissenschaft vom Alten und Neuen Testament 151, Stuttgart – Berlin – Köln 2001; G. Stroumsa, *Le rire du Christ. Essais sur le christianisme antique*, Paris 2006; R. Goldstein – G. Stroumsa, *The Greek and Jewish Origins of Docetism: A New Proposal*, ZACH 10 (2007) 423-441; von Heyden, *Doketismus und Inkarnation*, passim. Odnośnie do monarchianizmu i modalizmu, por.: M. Simonetti, *Cristologia*, DPAC I 855; tenże, *Cristologia*, NDPAC I 1283-1293; tenże, *Monarchiani*, DPAC II 2284-2285; tenże, *Monarchiani*, NDPAC II 3330-3331; tenże, *Paolo di Samosata*, DPAC II 2634; P. de Navascués, *Paolo di Samosata*, NDPAC III 3858-3862; M. Simonetti, *Patripassiani*, DPAC II 2705-2706; tenże, *Patripassiani*, NDPAC III 3961-3962; tenże, *Sabellio-Sabelliani*, DPAC II 3045; tenże, *Sabellio-Sabelliani*, NDPAC III 4631-4632; B. Studer, *Dio*, DPAC I 959; tenże, *Dio*, NDPAC I 1414-1424; M. Decker, *Die Monarchianer. Frühchristliche Theologie im Spannungsfeld zwischen Rom und Kleinasien*, Hamburg 1987; B. Degórski, *La dottrina trinitaria prenicena*, DPa 4/1, Kraków – Skalka 1991; H.J. Vogt, *Vertreten die Ignatius-Briefe Patripassianismus?*, ThQ 180 (2000) 237-251; S. Gerber, *Calixt von Rom und der monarchianische Streit*, ZACH 5 (2001) 213-239; J.A. Herdt, *The rise of sympathy and the question of divine suffering*, „*Journal of religious ethics*” 29 (2001) 367-399; H.C. Brandy, *Vom Leiden des Menschen und vom Leiden Gottes*, KD 51(2005) 290-307; D.H. Williams, *Monarchianism and Photinus of Sirmium as the Persistent Heretical Face of the Fourth Century*, HTR 99 (2006) 167-206. Na temat błędnej nauki Apolinarego z Laodycei i jego zwolenników, por. np.: A. Jülicher, *Apollinarios*, RE I/2 2842-2844; G. Voisin, *L'Apollinarisme*, Louvain 1901; H. Lietzmann, *Apollinaris von Laodicea und seine Schule*, Tübingen 1905; E. Mühlberg, *Apollinaris von Laodicea, Forschungen zur Kirchen*

| twojego Syna, o Niepokalana, | wspominając słowa, | które powiedział ci anioł, | ²⁹⁵ i Boskie poczęcie, | i cuda | niewypowiedziane – w owej chwili zwątpisz | i jak miecz będzie dla Ciebie | ³⁰⁰ ból niepewności. | Po tym jednak | jako szybkie lekarstwo | pośle dla twego serca | i dla swych uczniów | ³⁰⁵ niezwyciężony pokój | [ten, który] sam jeden jest miłośnikiem ludzi³³³.

14. Kiedy zaś powiedział to | Niewinnej | Sprawiedliwy Starzec, | ³¹⁰ rzekł do Chłopca: | „Teraz pozwól odejść | w pokoju Twojemu słudze, | gdyż cię ujrzałem, Panie (por. Łk 2, 29-32). | Poślij mnie do życia | ³¹⁵ bezkresnego, | o Życie Niezrównane, ponieważ to | mi zapowiedziałeś | przed przyjściem na świat. | ³²⁰ Obietnicę więc Twojego słowa | wypełnij dla mnie, o Słowo! | Do Abrahama³⁴ | i Patriarchów | poślij mnie, o Cały Święty | ³²⁵ i od rzeczy przemijających | prędko wyzwól mnie, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi³⁵.

15. Są bowiem, są wielce smutne | i nieszczęśliwe | ³³⁰ rzeczy obecne, gdyż [są] zniszczalne | i przeznaczone nieodwołalnie na skończenie się. | Z tego właśnie powodu | wszystkich twoich sprawiedliwych | oddaliłeś od tych rzeczy: | ³³⁵ Henocha i Eliasza (por. Rdz 5, 24; 2Krl 2, 11; Hbr 11, 5; Mt 16, 28³⁶),

und Dogmengeschichte 23, Göttingen 1969; F.W. Bautz, *Apollinaris von Laodicea*, BBKL I 198-199; R. Goulet, *Apollinaire de Laodicée*, w: *Dictionnaire des philosophes antiques*, éd. R. Goulet, I, Paris 1989, 268-270; R. Hübner, *Die Schrift des Apollinaris von Laodicea gegen Photin (Pseudo-Athanasius, contra Sabellianos) und Basilius von Caesarea*, Berlin 1989; K. Savvidis, *Apollinaris* 3, w: *Der Neue Pauly*, I, Stuttgart 1996, 855-856; *Handbuch der Dogmen- und Theologiegeschichte*, hrsg. C. Andresen – A.M. Ritter, I, Göttingen 1999², 230-235; A. Capone, *La polemica apollinarista alla fine del IV secolo: la lettera di Gregorio di Nissa a Teofilo di Alessandria*, w: *Gregory of Nyssa: The Minor Treatises on Trinitarian Theology and Apollinarism. Proceedings of the 11th International Colloquium on Gregory of Nyssa (Tübingen, 17-20 September 2008)*, ed. V.H. Drecoll – M. Berghaus, Leiden – Boston 2011, 499-517; A. Capone, *Apollinarismo e geografia ecclesiastica*, w: *Temi e forme della polemica in età cristiana (III-V secolo)*, ed. M. Marin – M. Veronese, *Auctores nostri* 9, Bari 2011, 457-473; tenże, *Apollinaris, Basil and Gregory of Nyssa*, *ZACH* 17 (2013) 315-331; tenże, *Pseudo-Athanasius, De incarnatione contra Apollinarium: Einleitende Bemerkungen zur handschriftlichen Überlieferung*, w: *Apollinaris und seine Folgen*, hrsg. S.-P. Bergjan – B. Gleede – M. Heimgartner, Tübingen 2015, 167-184.

³³ Jak widzimy, św. Roman jest przedstawicielem tego prądu greckiej tradycji patrystycznej, według którego Maryja, widząc niesprawiedliwą mękę Syna, straciła wiarę w niego, wątpiąc nawet w możliwość jego zmartwychwstania. W rzeczy bowiem samej, niektórzy Ojcowie w taki sposób wyjaśniali miecz, który miał przeszyć duszę Maryi, a o którym mówi prorocтво Symeona (por. Łk 2, 35). Por. Origenes, *Homiliae in Lucam* 17; Basilius Caesariensis, *Epistula* 260, 9. Por. także: De Groot, *Die schmerzhaftige Mutter und Gefährtin des göttlichen Erlösers in der Weissagung Simeons (Lk 2, 35)*, passim; Alonso, *La espada de Simeón (Lc 2, 35^a) en la exégesis de los Padres*, s. 175-272.

³⁴ Por. F. Cocchini, *Abramo. I. Nei Padri*, *NDPAC* I 21-23; F. Bisconti, *Abramo. II. Iconografia*, *NDPAC* I 23-26.

³⁵ Skierowawszy te słowa do „Niewinnej”, „Sprawiedliwy Starzec” wypowiada do Dziecięcia sławne *Nunc dimittis* (por. Łk 2, 29-32), wyrażone w sposób poetycki, bogate w obrazy i zapożyczenia wzięte ze Starego Testamentu i po mistrzowsku rozbudowane poprzez *auxesis* (αὐξησις).

³⁶ Odnośnie do egzegezy tego tekstu Pisma Świętego u Ojców Kościoła, por. A. Michel, *Science du Christ. Le discours eschatologique*, *DThC* XIV 1648-1649.

| aby nie zaznali śmierci, | wybawiłeś, Panie; | od rzeczy tutejszych | przenieść |
³⁴⁰ raczyłeś, o Miłosierny, | aby przebywali w miejscach | świetlanych i bez łez.
 | Teraz więc od rzeczy przemijających | oddziel mnie, Stwórco, | ³⁴⁵ i przyjmij
 moją duszę, | i zalicz | także mnie do Twoich świętych, | [o ty], który sam jeden
 jesteś miłośnikiem ludzi.

16. [Jako] życie i zmartwychwstanie wszystkich | ³⁵⁰ przyszedłeś | ze
 względu na Twoją dobroć. | Wybaw mnie więc od życia | tego, o mój Boże, |
 i przenieś mnie do życia | ³⁵⁵ niezniszczalnego, jako niezniszczalny. | Śmierci
 zmysłowej | przekaz moje ciało, | jak wszystkich Twoich przyjaciół. | Rozum-
 ne zaś | ³⁶⁰ i wieczne | życie daj mi, o Miłosierny! | Jak widziałem cię w ciele |
 i mogłem nieść cię w ramionach, | tak niech mogą widzieć twoją chwałę, | ³⁶⁵
 którą masz ze swoim Ojcem | i Duchem Świętym, | bowiem tam pozostałeś, |
 a tu przyszedłeś, | [o ty], który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi³⁷.

17. ³⁷⁰ Król Mocy | przyjął | modlitwę Sprawiedliwego | i niewidzialnie
 odpowiedział: | „Teraz uwolnię Ciebie | ³⁷⁵ od rzeczy przemijających, o mój
 umiłowany, | [wiodąc] ku miejscom wiecznym: | do Mojżesza i innych pro-
 roków posyłam Cię. | Ogłoś im jednak, | ³⁸⁰ że Ja, którego przepowiadali |
 w prorocत्वach, | oto przyszedłem | i narodziłem się z Dziewicy, | jak oni prze-
 powiedzieli (por. Iz 7, 14³⁸). | ³⁸⁵ Ukazałem się tym, którzy są na świecie |
 i połączyłem się | z ludźmi, jak oni zapowiedzieli (por. Ba 3, 38). | Rychło
 zaś przyjdę do ciebie, | odkupując wszystkich, | ³⁹⁰ ja, który sam jeden jestem
 miłośnikiem ludzi”.

18. Prosimy Cię, o Cały Święty, | który przecierpiałeś wszelakie zło, |
 o Życie i Zmartwychwstanie, | Źródło Dobroci: ³⁹⁵ spójrz z nieba | i zobacz
 wszystkich, | którzy zawsze ufamy Tobie! | Od wszelakiej biedy | i ucisku
 wyzwól | ⁴⁰⁰ nasze życie, Panie, | i w wierze | prawdy³⁹ | bądź wszystkich

³⁷ Św. Roman głosi tu prawdę o równości Trzech Boskich Osób, którym z tego względu należy się ta sama chwała i uwielbienie. II Sobór Powszechny z roku 381 (Pierwszy Sobór Konstantynopolski), wyrażając bóstwo Ducha Świętego, stwierdza bowiem: „Który z Ojcem i Synem wspólnie odbiera uwielbienie i chwałę”. Por. *Concilium Constantinopolitanum I*, w: E. Lodi, *Il Credo niceno-costantinopolitano nella liturgia romana*, Le voci della preghiera 7, Genova 1995, 16: „Τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον”. Por. także: G.L. Prestige, *Dio nel pensiero dei Padri*, Collana di studi religiosi, Bologna 1969, 173-306; J.N.D. Kelly, *Il pensiero cristiano delle origini*, Collana di studi religiosi, Bologna 1972, 309-341; E. Lodi, *Il Credo ecumenico pregato nella liturgia bizantina e romana*, Padova 1990; B. Degórski, *Sformułowanie wiary w Trój-jedynego Boga w latach 360-380. Formuła dogmatyczna μία οὐσία τρεῖς ὑποστάσεις*, VoxP 21 (2001) t. 40-41, 227-235.

³⁸ Odnośnie do wyjaśnienia tego tekstu Pisma Świętego u Ojców Kościoła, por. F. Cavallera, *Saint Augustin et la prophétie de la Vierge Mère (Isaie 7, 14)*, RSR 1 (1910) 380-384; Ch. Kannengiesser, *Les citations bibliques du traité athanasien „Sur l’incarnation du Verbe” et les testimonia*, w: *La Bible et les Pères. Colloque de Strasbourg*, Paris 1971, 135-160. Por. także komentarz do tego testu biblijnego: Hieronymus, *Explanations in Esaiam* 3, 16, Hieronymi Opera 4/1, 244-249.

³⁹ Greckie wyrażenie „ἐν τῇ πίστει | τῆς ἀληθείας”. Nasze tłumaczenie – „w wierze prawdy” – przekłada dosłownie tekst oryginału greckiego św. Romana. W języku jednak polskim nie spotykamy, jak się wydaje, tego rodzaju sformułowania, tego rodzaju szyku wyrazów. Mówimy bowiem

przewodnikiem | przez wstawiennictwo Świętej | ⁴⁰⁵ Bogurodzicy i Dziewicy!
Zbaw swoją trzodę | i tych, którzy są na świecie, | a wszystkich strzeż, | o ty,
który dla nas człowiekiem | ⁴¹⁰ się stałeś, [pozostając] niezmiennym, | [o ty],
który sam jeden jesteś miłośnikiem ludzi!⁴⁰

Z języka greckiego przełożył
wstępem i komentarzem opatrzył
Bazyli Degórski OSPPE**

---

o „prawdzie wiary”, o „prawdziwej wierze”, o „wierze w prawdę” itp., a nie o „wierze prawdy”. Niemniej jednak, tłumaczymy w taki sposób („w wierze prawdy”), gdyż przede wszystkim zgadza się to z tekstem oryginalnym, a ponadto tak tłumaczą ten zwrot na inne języki współcześni badacze. Por. dla przykładu: Cammelli, *Romano il Melode*, s. 155: „nella fede della verità”; Trombi, w: *Romano il Melode, Kontakia/1-2*, s. 167: „nella fede della verità”.

⁴⁰ Także końcowe słowa hymnu, przedstawione w formie modlitwy, wyrażają głębokie prawdy chrystologiczne (boską godność Chrystusa i jego prawdziwe człowieczeństwo) oraz mariologiczne (boskie macierzyństwo Maryi i jej dziewictwo oraz jej wstawiennictwo za nami u Pana).

** Prof. dr hab. Bazyli Degórski OSPPE – profesor patrologii i dogmatyki okresu patrystycznego na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu („Angelicum”) w Rzymie oraz profesor patrologii i antropologii patrystycznej na Papieskim Wydziale Teologicznym „Teresianum” w Rzymie; prokurator generalny przy Stolicy Apostolskiej Zakonu św. Pawła Pierwszego Pustelnika; e-mail: osppe.roma@gmail.com.

